

V.V. KEBKO

(Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна)

Шляхи підвищення інформаційної прозорості та доступності фінансової звітності сільськогосподарських підприємств

Після банкрутства Enron і перетворення великої аудиторської «п'ятірки» в «четвірку» тема корпоративної звітності не втрачає своєї актуальності. Метою статті є визначення та обґрунтування шляхів підвищення інформаційної прозорості, доступності й оперативності фінансової звітності сільськогосподарських підприємств з урахуванням світових тенденцій її розвитку. Розкрито мотиваційні передумови зміни усталених підходів до формування, подання та оприлюднення звітних даних підприємств аграрної галузі. На основі вивчення існуючих проблем оперативного представлення (отримання) узагальнених облікових даних про діяльність суб'єкта господарювання, обґрунтовано необхідність переходу до онлайн-звітності. Описано ймовірні способи реалізації концепції звітності в режимі реального часу: через єдину онлайн-платформу, офіційні веб-сайти, сторінки в соціальних мережах. Обґрунтовано переваги оприлюднення зведених облікових даних у мережі інтернет, якими на думку автора, є: забезпечення швидкості доступу до інформації, підвищення суспільної довіри до агробізнесу, зниження витрат на пошук інформації для порівняння.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформаційна прозорість, онлайн-звітність, сільськогосподарське підприємство, фінансова звітність.

V.V. KEBKO

(Национальный научный центр «Институт аграрной экономики», г. Киев, Украина)

Пути повышения информационной прозрачности и доступности финансовой отчетности сельскохозяйственных предприятий

После банкротства Enron и преобразования большой аудиторской «пятерки» в «четверку» тема корпоративной отчетности не теряет своей актуальности. Целью статьи является определение и обоснование путей повышения информационной прозрачности, доступности и оперативности финансовой отчетности сельскохозяйственных предприятий с учетом мировых тенденций ее развития. Раскрыты мотивационные предпосылки изменения устоявшихся подходов к формированию, представлению и обнародованию отчетных данных предприятий аграрной отрасли. На основании изучения существующих проблем оперативного представления (получения) обобщенных учетных данных о деятельности предприятия, обоснована необходимость перехода к онлайн-отчетности. Описаны возможные способы реализации концепции отчетности в режиме реального времени: через единую онлайн-платформу, официальные веб-сайты, страницы в социальных сетях. Обоснованы преимущества обнародования сводных учетных данных в сети интернет, которыми по мнению автора, являются: обеспечение скорости доступа к информации, повышение общественного доверия к агробізнесу, снижение затрат на поиск информации для сравнения.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, информационная прозрачность, онлайн-отчетность, сельскохозяйственное предприятие, финансовая отчетность.

V.V. KEBKO

(‘Institute of Agrarian Economics’ National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine)

Ways to Better Information Transparency and Availability of Financial Reporting of Agricultural Companies

After Enron went bankrupt and the big audit ‘five’ became ‘four’, the subject of corporate reporting is still topical. The purpose of the article is to determine and substantiate the ways to better information transparency,

availability and efficiency of agricultural company financial reporting in view of the world trends of its development. Shown are the motivation prerequisites for changing the traditional approaches to formation, presentation and publication of the agricultural company statements. On the basis of the study of the existing problems in efficient presentation (receipt) of the generalized statements on business entity activities, the urgency of switchover to online reporting is substantiated. Probable methods are described to implement the reporting concept in a real time mode: via unified online-platform, official web-sites, pages in social media. The advantages of the consolidated statement publication in Internet are grounded, which, to author's opinion, are the following: easier access to information higher public confidence in agricultural business, lower costs for comparison information search.

Keywords: *accounting, information transparency, online-reporting, agricultural company, financial reporting.*

Постановка проблеми. Сільське господарство є визначальною галуззю для вітчизняної економіки, що підтверджується рядом показників. Так, зокрема, у 2014 р. закордон у режимі експорту відвантажено агропродукції на суму 16,6 млрд доларів США (на 1,8 % менше, ніж у минулому році). При цьому частка сільськогосподарських товарів в експорті збільшилася до 30,9 % (у 2013 р. – 26,8 %), а торговельне сальдо по агропродукції склало 10,6 млрд доларів США, що на 20,4 % більше, ніж у 2013 р. [15, 1].

У 2014 р. порівняно з минулим роком вдвічі зросла рентабельність сільського господарства. Загалом від реалізації власної продукції галузь отримала 149 млрд грн. чистого прибутку, що на 27 % більше, ніж у 2013 р. [13]. Разом з тим у 2014 р. обсяг прямих іноземних інвестицій у розвиток аграрного виробництва складав 594,2 млн доларів США, що становить лише 1,3 % загального обсягу іноземних інвестицій в економіку України [7].

Серед причин низької інвестиційної привабливості вітчизняного аграрного сектору експерти називають, як правило, такі: нестабільну податкову політику; непередбачуваність та непрозорість державної політики; відсутність стимулів і механізмів для інвестування в дану галузь; незавершеність процесів земельної реформи та інституційних перетворень в сільському господарстві тощо.

З цим переліком можна погодитися, але лише частково, оскільки всі зазначені бар'єри (крім останнього) притаманні не лише аграрному сектору, а й іншим галузям народного господарства України. Так, наприклад, зміни у режимах оподаткування, мінливість державної позиції щодо механізмів справляння податків та пільг щодо їх сплати стосуються суб'єктів господарювання будь-яких розмірів та секторів економіки. Більше того, наявність спрощеної системи оподаткування, а саме четвертої групи платників єдиного податку, може вважатися преференцією з боку держави для вітчизняного агробізнесу.

Наведені міркування дають підстави для формування висновку про те, що насправді існують і інші суттєві причини, які негативно впливають на залучення інвестиційних ресурсів у галузь. Однією з них (і досить суттєвою), з огляду на те, що менталітет представників сучасного постіндустріального соціуму вимагає суцільного та всебічного інформаційного висвітлення будь-яких явищ і подій

(у тому числі економічних), є недостатня оперативність формування фінансової звітності сільськогосподарських підприємств та неефективність чинних способів її оприлюднення.

Наведені вище статистичні дані можна вважати свідченням того, що мова, якою говорить вітчизняний аграрний бізнес (бухгалтерський облік), та її представлення (звітність) є недостатньо відкритими та зрозумілими для потенційних інвесторів, в тому числі іноземних. Якщо говорити про другу характеристику бухгалтерського обліку (зрозумілість), то над її вирішенням вчені і практики працюють уже тривалий час та мають певні зрушення. Питання ж відкритості (прозорості та доступності) облікових даних, узагальнених у фінансовій звітності, та їх оперативності досі залишається без відповіді та потребує вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначає член правління Гільдії фінансових та інвестиційних аналітиків Російської Федерації В. Петров: «Після банкрутства Enron і перетворення великої аудиторської «п'ятірки» в «четвірку» тема корпоративної звітності стала такою ж актуальною, як спроби піймати бен Ладена» [10]. Так, наприклад, дослідженню сучасних викликів щодо розвитку фінансової звітності, в тому числі сільськогосподарських підприємств, приділяла увагу низка вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: Ю.А. Верига [2], С.Ф. Голов [3], С. Діпіаза (молодший), Р. Дж. Екклз [4], В.М. Жук [5], В.Б. Моссаковський [6], В.Ф. Палій [9], Я.В. Соколов [14], П.Я. Хомин [17] та інші. При цьому передумови та напрями подальших удосконалень існуючої системи звітності, як правило, визначалися порізно. В переважній більшості оприлюднених праць науковці зупинялися виключно на окремих аспектах перебудови системи фінансової звітності.

Одні науковці вбачали недосконалість сучасного стану інформаційного представлення звітних даних у відмінностях між національними вимогами і міжнародною практикою (С.Ф. Голов, В.Б. Моссаковський), інші – у обмеженості показників, які підлягають розкриттю у звітних формах (С. Діпіаза (молодший), Р. Дж. Екклз, В.М. Жук), чи у методологічних проблемах формування фінансової звітності (Ю.А. Верига, В.Ф. Палій, П.Я. Хомин). Виявлені, описані та досліджені вченими вищенаведені проблемні питання є важливими, проте вони спрямовуються на покращення фінансової звітності до певної міри

фрагментарно, залишаючи поза увагою її головні характеристики – прозорість, доступність та оперативність інформації.

Метою статті є пошук і обґрунтування шляхів підвищення інформаційної прозорості, доступності та оперативності фінансової звітності сільськогосподарських підприємств з урахуванням світових тенденцій її розвитку.

Вклад основних результатів та їх обґрунтування. Перехід суспільства до інформаційної епохи, постійні трансформаційні процеси, зумовлені пошуком оптимальних шляхів генерування та опрацювання значних масивів різнопрофільних даних, спричиняють потребу в зміні підходів до формування та представлення фінансової звітності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. При цьому особливо гостро стоїть питання забезпечення її прозорості, доступності та оперативності.

Як показує практика, в сучасних динамічних умовах господарювання інформація балансу (Звіту про фінансовий стан) про майновий стан агрофірми є лише констатацією наслідків здійснених нею у минулому операцій, оскільки відповідно до статті 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [12] підприємства зобов'язані подавати фінансову звітність виключно за підсумками відповідного кварталу та року.

Враховуючи норми пункту 5 Порядку подання фінансової звітності, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 [11], квартальна фінансова звітність подається до 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, тоді як річна – не пізніше 28 лютого року, наступного за звітним. Це суттєво ускладнює можливість за даними фінансової звітності достовірно оцінити реальний майновий і фінансовий стан підприємства на дату, відмінну від дати формування такої звітності.

Аналогічної позиції дотримується П.Я. Хомин, стверджуючи, що «... усі платіжні баланси, скрупульозно підраховані фінансистами, подібно до предмета гордості кожного бухгалтера, тобто Балансу (Звіту про фінансовий стан підприємства) ф. № 1, з якого почерпнуті точні, але застарілі показники, до того ще й раз на квартал, перетворюються в таку саму макулатуру, тоді як фінансове планування повинно бути здійснено в режимі on line» [16, с. 4]. Таким чином, проблемність отримання користувачами бухгалтерської інформації прозорих, доступних та оперативних зведених даних є очевидною і потребує вирішення.

Найбільш раціональним та доцільним шляхом розв'язання означеного питання (прозорості, доступності та оперативності представлення звітної інформації про діяльність сільськогосподарського підприємства) є не стільки подання проміжних звітів за тиждень, декаду чи місяць до відповідних органів, скільки їх оприлюднення. Ще у 2001 р. американською Радою зі стандартів фінансового обліку було проведено дослідження «Підвищення

якості звітності: добровільно розкрита інформація» [18], результати якого показали, що корпорації з метою задоволення потреб інвесторів погоджуються на добровільне розкриття інформації про свою діяльність. Проте виявлене бажання бізнесу продемонструвати загалу власні досягнення не могло і не може бути задоволене існуючими засобами – звітними формами, які формуються на періодичній, а не на постійній основі. Єдиним засобом, спроможним реалізувати ідею доступності звітності в режимі реального часу, слід вважати глобальну мережу інтернет.

Скептично налаштовані вчені та практики можуть заперечити висунуту ідею, апелюючи до твердження про відсутність у сільськогосподарських підприємств доступу до інтернету, як це відбувалося при запровадженні порядку подання фінансової та податкової звітності в електронному вигляді великими та середніми підприємствами, та обґрунтовуючи свої позиції складністю, трудомісткістю й високою вартістю такого процесу оприлюднення звітної інформації. Проте, як свідчить дослідження М.П. Павлюковця, присвячене клауд-комп'ютерним технологіям в обліку, комп'ютеризація бухгалтерського обліку в агрофірмах є майже стовідсотковою. При цьому інтернет в обліковому процесі використовують 100 % опитаних респондентів, зокрема 55 % – у банківських операцій 60 % – при поданні фінансової звітності та 100 % – під час формування та відправлення податкових декларацій [8]. Наведені анкетні дані підтверджують наявність необхідних технічних передумов для втілення на практиці запропонованого варіанту онлайн-звітування.

Беручи до уваги необхідність оптимізації процесу подання та представлення фінансової звітності, а також спрощення доступу до неї, доцільно реалізувати онлайн-платформу, яка б дозволила не тільки отримувати фінансові звіти за минулий період (квартал, півріччя, рік), але і відслідковувати наслідки здійснених господарських операцій в режимі онлайн. Проте на початковому етапі запровадження динамічної звітності і, відповідно, відсутності єдиної платформи, призначеної для її концентрованого розміщення, суб'єкти господарювання можуть користуватися, зокрема, власними офіційними сайтами.

Адже уже сьогодні під впливом глобальної інформатизації суспільства в інтернеті з'явилася величезна кількість онлайн-бізнесу, який частково розкриває перед користувачами відомості про себе (асортимент продукції, її якісні характеристики, умови вирощування, способи реалізації тощо). Крім того, досвід всесвітньо відомих компаній, зокрема General Motors (www.gm.com), Microsoft (www.microsoft.com), Reuters (www.reuters.com), уже сьогодні свідчить про добровільне оприлюднення на власних офіційних веб-сайтах окремих консолідованих звітів про прибутки.

Ще одним імовірним ресурсом, який здатний забезпечити оприлюднення та поширення інформації

про діяльність сільськогосподарського підприємства та її результати, є соціальні мережі. Як приклад можна назвати, зокрема, соціальну мережу LinkedIn, яка призначена для пошуку та налагодження ділових стосунків.

У 2014 р. LinkedIn нараховувала 277 млн користувачів, які представляють 200 країн світу. Вона перекладена і адаптована до 24 мов. У соцмережі 3 млн бізнес-сторінок. Загальна кількість продуктів і послуг, представлених на LinkedIn різними компаніями, дорівнює 1,2 млн. Наведені цифри ілюструють аудиторію потенційних користувачів облікової інформації, узагальненої у відповідних звітах, тим самим спрощуючи їхній пошук.

Реалізація даних пропозицій розширить коло користувачів зведених облікових даних, істотно спростить оперативне управління як на самому сільськогосподарському підприємстві, так і за його межами, тим самим заощадивши часові та фінансові ресурси користувачам такої інформації.

Разом з тим сільськогосподарські підприємства для поширення інформації про свою діяльність у вільному доступі можуть використовувати не лише стандартизовані обов'язкові форми фінансової звітності, а й розробляти власні, більш деталізовані. Трудомісткість формування звітної інформації усувається розробкою відповідного алгоритму, який би забезпечував вивантаження необхідних даних безпосередньо з програми, що використовується на сільськогосподарському підприємстві для ведення бухгалтерського обліку («ІС: Підприємство», «Акцент-бухгалтерія», «Парус-Підприємство», «Бест Звіт Плюс» та ін.), на відповідну сторінку в інтернет-мережі, у зручні для користувачів терміни (щоденно, щотижнево, щодакно, щомісячно тощо).

Таке оприлюднення забезпечує прозорість та публічність дій компанії, а отже, свідчить про її відкритість для зацікавлених осіб: існуючих вкладників підприємства, сторонніх користувачів інформації з прямими і непрямими фінансовими інтересами, держави та різноманітних соціальних груп. Так, наприклад, засновники, учасники, інвестори таких агрофірм зможуть в онлайн-режимі відслідковувати, чим займається менеджмент господарюючого суб'єкта, на що спрямовуються вкладені фінансові ресурси, і відповідним чином корегувати свої інвестиційні рішення.

За рахунок розвитку такої динамічної звітності зникне необхідність очного звітування бухгалтера сільськогосподарського підприємства перед власниками, директором чи іншими органами управління. Зведені облікові дані можуть бути отримані ними миттєво з будь-якої точки планети. Це ж рішення слугуватиме інформаційною основою для залучення грошових коштів у розвиток фермерських господарств, які таким чином зможуть завоювати довіру потенційних інвесторів, орендодавців земельних ділянок, кредиторів чи інших суб'єктів з прямими фінансовими інтересами.

Реалізація онлайн-звітності також у майбутньому потенційно спроможна дати поштовх для розвитку в

Україні ринку цінних паперів, оскільки така звітність забезпечить для всіх учасників такого ринку інформаційну прозорість та засвідчуватиме надійність партнерів з точки зору виконання узгоджених взаємних зобов'язань. Отже, вищеприписана звітна ініціатива в майбутньому може стати рушієм кардинальних перетворень в економічних відносинах України.

Висновки. Усталена система подання та оприлюднення фінансової звітності не здатна задовільнити постійно зростаючі запити з боку користувачів облікових даних, які потребують своєчасної інформації, а не узагальнень відомостей про минулі події. Підвищення прозорості, забезпечення доступності та оперативності звітних даних для широкого кола їх потенційних споживачів втілюється на практиці шляхом запровадження онлайн-звітування. В перспективі фінансова звітність в режимі реального часу має бути представлена в єдиній онлайн-платформі (до її введення оптимальним є використання офіційних веб-сайтів сільськогосподарських підприємств або соціальних мереж). Реалізація концепції динамічної звітності сприятиме поширенню даних про підприємство, слугуватиме основою формування бази для порівняння та забезпечуватиме інвесторів, кредиторів та інших суб'єктів прозорою, доступною та оперативною інформацією про діяльність сільськогосподарських підприємств, мінімізуючи витрати на інформаційний пошук.

4 Список використаних джерел

1. Агробізнес України 2015. Інфографічний довідник // Baker Tilly [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bakertilly.ua/news/id811>.
2. Верига Ю.А. Реформування фінансової звітності в Україні / Ю.А. Верига // Проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: монографія / [колектив авторів]; за заг. ред. проф. Вериги Ю.А., доц. Ночовної Ю.О. – Полтава: ПУЕТ, 2014. – 333 с. – С. 8-16.
3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами: практ. посіб. / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко // Харків: Фактор, 2007. – 976 с.
4. Дипиаза С. (младший) Будущее корпоративной отчетности. Как вернуть доверие общества / С. Дипиаза (младший), Р. Экклз. – М.: Альпина Паблицер, 2003. – 212 с.
5. Жук В.М. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні / В.М. Жук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 10. – С. 16-22.
6. Моссаковський В. Гармонізація обліку / В. Моссаковський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 4. – С. 24-32.
7. Обсяг прямих іноземних інвестицій у сільське господарство України зменшився на третину за останній рік // Український Клуб Аграрного Бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/obsyag_pryamikh

[_inozemnikh_investitsiy_u_silске_gospodarstvo_ukraini_zmshivsy_a_na_tretinu_za_ostanniy_rik/?category=29780](#).

8. *Павлюковець М.П.* Розвиток бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств в умовах інтернет-технологій: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / Павлюковець Микола Павлович. – К, 2014. – 242 с.

9. *Палий В.Ф.* Учет сельскохозяйственной деятельности по МСФО / В.Ф. Палий // Бухгалтерский учет. – 2004. – № 13. – С. 51-56.

10. *Петров В.* Новинки книжных развалов: Назад в будущее / В. Петров // Ведомости. – 2003. – № 978 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/articles/2003/10/01/novinki-knizhnyh-razvalov-nazad-v-budushee>.

11. Порядок подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-п>.

12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

13. Рентабельність українського сільського господарства зростає через інфляцію // Офіційний сайт газети «Рідне село» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ridneselo.com/node/12344>.

14. *Соколов Я.В.* Международные стандарты бухгалтерского учета и мы [Электронный ресурс] / Я.В. Соколов, В.Я. Соколов. – Режим доступа: <http://www.buh.ru/document.jsp?ID=89&print=Y>.

15. Україна в 2014 р. збільшила експорт сільгосптоварів до 30,9% // РБК Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-v-2014-g-uvelichila-eksport-selhoztovarov-na-4-p-p--20012015110200>.

16. *Хомин П.* Бухгалтерський облік: сакральні ритуали, чи інформація а'жур? / П. Хомин // Бухгалтерський облік і аудит. – 2015. – № 4. – С. 2-9.

17. *Хомин П.Я.* Формування звітності в підсистемах управлінського, фінансового й податкового обліку: монографія / П.Я. Хомин. – Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 350 с.

18. Business Reporting Research Project: Improving Business Reporting: Insights into Enhancing Voluntary Disclosures, Steering Committee Report Series. Federal Accounting Standards Board. – 2001.